

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ДИЗАЙНУ ДРУКОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглядаються питання професійної підготовки фахівців з дизайну друкованої продукції протягом років розвитку вітчизняного дизайну; проблеми наступності, переймання досвіду професійної дизайнерської, художньої та поліграфічної освіти; формування дизайну друкованої продукції як спеціалізації у вищих навчальних закладах художньої освіти.

Поліграфічний дизайн - величезна область знань, елементи якого ми можемо знайти в кожній сфері людської діяльності. Дизайн приходить з народної культури, тому дуже важливо ввести культурну складову в програму освіти.

Сучасний дизайн, що був створений на основі досвіду засновників тепер має деякі суперечності між вимогами до організації освітнього процесу та змісту освітніх професійних програм з дизайну. Крім того, недостатньо наявного навчально-методичного забезпечення, необхідно зміцнювати зміст дизайн-освіти, а також часто бракує виділених в навчальному плані годин на засвоєння матеріалу освітніх і професійних програм.

Стаття покликана досліджувати історичні періоди підготовки майбутніх проектних фахівців друкарської продукції в Україні.

Ключові слова: мистецька та педагогічна освіта; художньо-проектна діяльність; професійна підготовка фахівців; інформаційні технології; електронний підручник; комп'ютерні дизайн-технології; дизайнерські компетенції.

Постановка проблеми. Дизайн поліграфічної продукції — величезна область знання, елементи якої зустрічаються в будь-якій сфері людської діяльності. Дизайн тісно пов'язаний із національною спадщиною, етнокультурною самобутністю народу, тому важливим є внесення культурної складової в навчальні програми.

Від усвідомлення важливості погляду на проблему дизайну взагалі та окремо дизайну поліграфічної продукції в країні багато в чому залежить її економічне положення країни на зовнішніх ринках та соціальна значимість школи дизайну для країни, структура дизайнерських угруповань організацій. Відповідно, зміст навчального процесу по підготовці спеціалістів в області дизайну поліграфічної продукції є одним із важливих завдань державної освіти. Життя показує нам, яке величезне значення надають у розвинутих країнах питанням освіти майбутніх фахівців з дизайну поліграфічної продукції.

Упродовж більшої частини XIX-XX століть розвиток дизайнерської культури України відбувався під постійним московським тиском і наглядом. В Україні середини XX ст. в дизайні як сфері діяльності не підтримувалось, і навіть не дозволялось втілення національних принципів. Навіть коли в західних країнах почався рух на втілення народних, національних рис у дизайнерських розробках, в Україні ще довго притримувались старих, прорадянських стереотипів «безнаціонального», усередненого дизайну.

Консервативні тенденції у політиці, суперечливі процеси, що відбувалися у економіці УРСР позначилися на духовному житті суспільства.

У 60 - 80 роках влада приділяла першочергову увагу розвитку системи народної освіти. В УРСР почали відкриватися численні заклади освіти, від шкільних закладів, професійно-технічних училищ і до вищих навчальних закладів. У 1986 році в Україні було уже 146 вищих навчальних закладів в порівнянні з 135 у 1960 році. При цьому кількість студентів зросла з 417 до 850 тис.

Сьогоднішній дизайн, що сформувався на основі досвіду основоположників, на даний момент має деякі суперечності між вимогами до організації навчального процесу та недостатньо узгодженим із сучасними суспільними вимогами змістом професійної дизайнерської освіти, недостатнім іноді навчально-методичним забезпеченням, між необхідністю збагачення та розширення змісту дизайнерської освіти та недостатнім обсягом навчальних годин, відведених на дизайнерські спеціальні дисципліни в освітньо-професійних програмах.

Метою статті є дослідити історичні періоди професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні. Розглянути аспекти формування погляду на проблему дизайну взагалі та окремо дизайну поліграфічної продукції в країні, бо від цього залежить економічне положення країни на зовнішніх ринках та соціальна значимість школи дизайну для країни, структура дизайнерських угруповань організацій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвиток дизайну як характерного типу творчої художньої діяльності представлено в працях вітчизняних та зарубіжних учених: Р. Б'юканана, В. Я. Даниленка, Дж. Джонса, Є. М. Лазарева,

Ю. Г. Легенького, Т. Мальдонадо, А. Моля, В. Ф. Рунге, Г. Саймона, В. В. Сеньковського, В. П. Тименка та ін.

Науковці за різними напрямками досліджували проблеми розвитку дизайну та дизайнерської освіти. Так, О. В. Вишневська розглядає дизайн як засіб розвитку творчих здібностей особистості, проектну культуру та естетику дизайнерської творчості розробляє В. Ф. Сидоренко, В. М. Косів досліджує проблеми графічного дизайну та глобалізаційні процеси сучасності, дизайн як техно-естетичну систему аналізує Є. М. Лазарєв, окремі аспекти становлення й розвитку дизайнерської освіти в Україні та за кордоном досліджують С. І. Нікуленко, А. П. Павлів, С. О. Чебоненко та ін., оновлення змісту, форм, методів і прийомів організації навчально-виховного процесу на засадах єдності краси та доцільності пропонує Г. І. Сотська, теорія та історія дизайну досліджує П. М. Татіївський, В. П. Тименко пропонує враховувати етнокультурне середовище як важливу умову формування конструктивних умінь тощо.

Формування погляду на проблему дизайну в Україні. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що професійне навчання дизайнерів як проблема професійної педагогіки починає досліджуватися вітчизняними та зарубіжними вченими на початку ХХ століття. Становлення й розвиток дизайнерської освіти були зумовлені потребами соціально-економічного та культурно-естетичного розвитку суспільства, збільшенням попиту сфери матеріального виробництва на фахівців дизайнерського профілю.

Досліджуючи історію вітчизняної професійної підготовки дизайнерів, треба розглянути загальну картину розвитку теорії і практики освіти фахівців художнього оформлення друкованої продукції у різні періоди.

Початком розвитку дизайну в Україні можна вважати рік офіційного відкриття кафедри дизайну в Харківському художньо-промисловому інституті (1962 р.) і повсюдне відкриття дизайнерських навчальних курсів, що започаткувало основи вітчизняної системи дизайн-освіти.

У 2010 році відбулося офіційне визнання професії дизайнера на державному рівні із присвоєнням коду (код 2452) і внесенням означеної спеціальності до Класифікатора професій ДК 003:2010, затвердженого наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики (28.07. 2010 р.). Відтепер вітчизняна дизайн-освіта із відомими історичними передумовами становлення, є невід'ємною складовою сучасної системи освіти України. Дизайн є затребуваним державою та суспільством і відтак інтенсивно розвивається протягом другої половини ХХ та у ХХІ ст., і дизайнерська освіта має бути неодмінним об'єктом загальнопедагогічних та історико-педагогічних досліджень.

За останні п'ять років, завдяки реорганізації системи освіти в Україні, коли навчальним закладам надано право відкривати ті чи інші спеціальності, створено більше 30 дизайнерських факультетів і відділень як в державних, так і у недержавних навчальних закладах 1-4 рівнів акредитації.

Сфера діяльності дизайнера стає все ширшою, збагачується новими ідеями та технологіями, дизайнерські спеціальності стають все складнішими для вивчення та засвоєння. Основні засади успішного освоєння професії дизайнера – осягнення всіх тонкощів її, ґрунтовна освіта, засвоєння найскладніших методів і прийомів, яких потребує робота фахівця. Використовуючи досвід провідних світових шкіл дизайну, ці принципи, ідеї та технології мають лягти у основу системи дизайнерського навчання.

Засновником дизайну з повним правом вважається Вища школа будівництва і художнього конструювання – Баухаус, що була заснована у 1919 році у місті Веймар, Німеччина. В навчанні фахівців відбувся перехід від старої академічної школи (малювання античних голів та копіювання орнаментів) до нових методів навчання: робота з кольором і формою з урахуванням загальних законів, за якими існує світ. Вище училище дизайну в Ульмі, що було створене в 1953 році, було найяскравішим явищем у галузі дизайнерської педагогіки 50-60-х років. (Даниленко В. Я., 2006, с. 20).

В 1957 році була створена Міжнародна рада організацій індустріального дизайну, яка сприяла розвитку художнього конструювання в усьому світі, розумінню соціальних цілей і задач дизайну, підвищенню професійного рівня художників-конструкторів. В 1969 році на Генеральній асамблеї цієї ради в Лондоні було визначено поняття «дизайну» як типу творчої діяльності, метою якої є формування гармонійного предметного середовища, яке найбільш повно задовольняє матеріальні і духовні потреби людини.

Дизайн використовує досягнення пластичних мистецтв: архітектури, скульптури, живопису, графіки, орнаментики, живиться художніми ідеями історії мистецтв (Легенький Ю., 2000, с.58). Разом з тим, він повинен співвідносити свої творчі, суто художні можливості з сучасною наукою, технікою, конструюванням, матеріалознавством і виробництвом (Юрченко І., 2002, с.36). Перехід до ринкових відносин у 90-ті роки ХХ століття характеризувався змінами вимог населення до товарів, що пропонуються до продажу. Необхідні речі потребують віднині також і емоційних характеристик, завданням дизайну стало тепер залучення споживачів до придбання товару, пробудження їхнього інтересу до покупки, вплив на емоційний стан покупця. В цьому мало допомогти дизайнерське вирішення оформлення упаковки товару, реклама тощо. Але вирішення цих задач є важливим для дизайнерів і у сьогоденні.

Професійне навчання студентів-дизайнерів у вищих навчальних закладах, як показує практика, часто зводиться до одностороннього, вузькоспрямованого вивчення кожного предмета окремо, без урахування специфіки окремих спеціальностей – наприклад, методики книжкового дизайну як інтегруючої міждисциплінарної діяльності. Випускник вищих навчальних закладів обтяжений масою паралельних, не пов'язаних спільним „фокусом проектності” завдань, не здатний оперативно переключатися з одного виду діяльності на інший, володіючи при цьому інтегруючим, міждисциплінарним мисленням, уміннями проводити наукові дослідження, прагнучи одержати нові знання, адаптуватися в будь-якій ситуації й самостійно знаходити нестандартні творчі рішення, орієнтуючись у різних галузях науки й мистецтва. Він не в змозі здійснювати професійну діяльність цілком (Ильенко Е., с. 44).

Використовуючи досвід піонерів дизайну в Україні, необхідно розвивати співробітництво українських вищих навчальних закладів з провідними школами в Європі, США, Японії та у інших розвинених країнах світу на всіх рівнях. Таке співробітництво може принести багато користі для розвитку, підвищення якості та змістового наповнення освіти. Було б також дуже корисно організовувати співробітництво на рівні поліграфічних підприємств для прове-

дення виробничої практики студентами не тільки на вітчизняних, але і на зарубіжних виробництвах і у рекламних агенціях. Це було б дуже корисно для розширення професійного світогляду майбутніх фахівців, для знайомства з досвідом та технологіями, з новими ідеями, які у майбутньому могли б бути впровадженими на Україні

Висновки. Підвищення якості сучасної освіти вимагає використання багатого досвіду, накопиченого в період глобального проектування і розробки професійного дизайну, друку та системи художньої освіти. Цікавий досвід взаємодії графічних шкіл України 1920 - 1930 повинен бути введений до застосування в сучасному культурно-освітньому просторі у творчому спілкуванні художніх шкіл та проектних груп. У багатьох університетах - і цей процес має бути продовжений - в даний час використовується електронна система Moodle, яка дозволяє створити курс дистанційного навчання, а також може бути використана для організації систем дистанційного навчання. За допомогою цієї системи, Moodle, студенти мають можливість більш повно засвоювати матеріал, отриманий на лекціях, контролювати свою успішність, відправляти виконану роботу в електронній версії для перевірки тощо. В свою чергу для педагога система забезпечує нові функції представлення навчального матеріалу та контролю знань і досягнень студентів.

Література

1. **Бойчук А.** Дизайнерское образование: выбор приоритетов в условиях импорта материальной культуры // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – Харків: ХДАДМ, 2002. – № 6. – С. 3-7.
2. **Даниленко В. Я.** Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури ХХ СТОЛІТТЯ (національний та глобалізаційний аспекти) // Автореферат дис. ... д-ра мистецтвознавства: 05.01.0. – Львів, 2006
3. **Даниленко В.Я.** Дизайн: підручник для студ. Вищих навчальних закладах, які навчаються за спец. «Дизайн» / В.Я. Даниленко. – Х.: Вид-во ХДАДМ, 2003. – 320 с.
4. **Даниленко В.Я.** Дизайн-освіта в Україні в європейському контексті // Вісник Львівської академії мистецтв. Спецвипуск.-Львів, 1999. – с. 173 – 177.
5. **Елочкин М. Е.** Подготовка специалиста-дизайнера среднего звена в условиях организации инновационной образовательной среды. // Дисс. на здоб. наук. ст. канд. пед. наук. М. – 2010.
6. **Левчук Л. Т.** Эстетика : підручник / за заг. ред. Л. Т. Левчук. – К. : Вища шк., 1997. – 399 с
7. **Ильенко Е.** Искусство создания книги / Ильенко Е. // Книжная торговля. – 1988. – №9. – С.44–45.
8. **Легенький Ю.** Национальная модель дизайна в Украине // Тезисы докладов международной конференции “Дизайн-2000”. – Херсон: ХГТУ, 2000. – С. 7-10.
9. **Мала Т. В.** Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з книжкового дизайну у вищих навчальних закладах // Дис. на здоб. наук. ст. канд. пед. наук. – Луганськ, 2008
10. **Татіївський П. М.** Особливості становлення та перспективи розвитку дизайну в Україні. // Дис. ... канд. техн. наук: 05.01.03./ Татіївський П. М – Київ, 2002.
11. **Юрченко І.** Шляхи становлення національних традицій в сучасному дизайні / Юрченко І. // Вісн. Харк. Держ. академії дизайну і мистецтв : зб. наук. пр. – Х.: ХДАДМ, 2002. – №3. – С. 57–63.

Reference

1. **Bojchuk A.** (2002) Design education: the choice of priorities in terms of the way material culture // journal of Kharkiv state Academy of design and arts. - Kharkov: Hadi, No. 6. - S. 3-7. (in Russian).
2. **Danylenko V.** (2006) The design of the Ukraine in the global context of art and design culture of the twentieth CENTURY (national and global aspects) //abstract of thesis. ... Dr. art history: 05.01.0. - Lviv. (in Ukrainian).

3. **Danylenko V.** (2003) Design: a textbook for students of Higher educational institutions enrolled in special. Design / C. I. Danilenko. Agricultural Publishing house, Hadi, - 320 p. (in Ukrainian).
4. **Danylenko V.** (1999) Design education in Ukraine in the European context // Bulletin of Lviv Academy of arts. The special issue.-Lviv, - S. 173 - 177. (in Ukrainian).
5. **Elochky`n M.** Training specialist-designer mid-level in terms of organization of innovative educational environment. // The Diss. on Zdob. Sciences. senior candles. PED. Sciences. M - (in Russian).
6. **Levchuk L.** (1997) Aesthetics : the textbook / under the General editorship of L. I. Levchuk. - K.: Higher HQ., -399 p. (in Russian).
7. **Yl`enko E.** (1988) The art of making books / Ilyenko E. // Book auctions-La. - 1988. No. 9. - P. 44-45. (in Russian).
8. **Legen`ky`j Yu.** (2000) National model design in Ukraine // Tezisy reports of the international conference "Design 2000". - Kherson: hgtu., - P. 7-10. (in Russian).
9. **Mala T.** (2008) The formation of professional competence of future specialists in book design in higher education // Dis. on Zdob. Sciences. senior candles. PED. Sciences. - Lugansk, (in Ukrainian).
10. **Tatyi`vos`ky`j P.** (2002) Peculiarities of formation and development prospects of design in Ukraine. // Dis. ... candles. technology. Sciences: 05.01.03./ Tatsi P. M - Kiev. (in Ukrainian).
11. **Yurchenko I.** (2002) The way of formation of national traditions in modern design / I. Yurchenko // VSN. Karkh. GOS. Academy of design and arts), Moscow : science. other Agricultural: Hadi, No. 3. - P. 57-63. (in Ukrainian).

Г. В. Брюханова

ПРОФЕСИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ДИЗАЙНУ ПЕЧАТНОЙ ПРОДУКЦИИ В УКРАИНЕ: ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В статье рассматриваются вопросы профессиональной подготовки специалистов по дизайну печатной продукции за период развития отечественного дизайна; проблемы преемственности, заимствования опыта профессионального дизайнерского, художественного и полиграфического образования; формирования дизайна печатной продукции как специализации в высших учебных заведениях художественного образования.

Современный дизайн, который был создан на основе опыта основателей сейчас имеет некоторые противоречия между требованиями к организации образовательного процесса и содержанием образовательных профессиональных программ по дизайну. Кроме того, недостаточно имеющегося учебно-методического обеспечения, необходимо укреплять содержание дизайн-образования, а также часто не хватает выделенных в учебном плане часов на усвоение материала образовательных и профессиональных программ.

Статья призвана исследовать исторические периоды подготовки будущих специалистов печатной продукции в Украине.

Ключевые слова: *художественное и педагогическое образование; художественно-проектная деятельность; профессиональная подготовка специалистов; информационные технологии; электронный учебник; компьютерные дизайн-технологии; дизайнерские компетенции.*

G. Briukhanova

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN THE DESIGN OF PRINTED PRODUCTS IN UKRAINE: HISTORICAL ASPECT

Print design - a huge area of knowledge whose elements we can find in every sphere of human activity. Design comes of native culture so is very important to introduce the cultural component in the programs of education.

Approach to the problem of design of printed products in the country affects its economic position on the external markets and social importance of school dizayn, structure of design institution. Accordingly, the content of the educational process for the preparation of specialists in the field of design printed production is one of the important task of public education. Experience shows us which great importance attached the developed countries to the questions of education of future professionals in print products design. For more part of 19-20 centuries, development of design culture in Ukraine was under constant pressure and supervision from Moscow. In Ukraine mid-twentieth century in design as a field of activity had not supported and even not allowed implementation of national principles. Even when there began the movement to apply native embodiment in west countries, national characteristics in design works, in Ukraine for a long time were used old, soviet stereotypes "nationless" averaged design.

Today's design, which was formed on the basis of the experience of the founders now has some of the contradictions between the requirements for the organization of the educational process and content of emerging professional design education. In addition, it has lack of available training and methodological support, between the need to strengthen the content of design education, and lack of time dedicated to it in the educational and professional programs.

The article aims to research historical periods of training future design specialists of printed products in Ukraine.

Analysis of scientific and educational literature suggests that training designers as a problem of professional pedagogy begins explored domestic and foreign scholars in the early twentieth century. The formation and

development of design education were caused by needs socio-economic, cultural and aesthetic development of society, increasing demand for production of material specialists design profile.

Keywords: *artistic and pedagogical education; art-project activities; professional training; information technology; electronic textbook; computer design technology; design competence.*

Рецензенти

Сисоева С. О. – д. пед. н., проф., чл.-коресп. НАПН України

Афанась'єв Ю. Л. – д. філ. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 15.01.14

УДК 930.85:008(477)

М. М. Галицька

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ У КИЇВСЬКІЙ РУСІ

У статті розкрито роль християнізації Русі у становленні писемної та книжної справи; проаналізовано взаємозв'язки освітніх традицій Київської Русі з іншими народами; досліджено розвиток наукових пізнань у межах духовної культури Київської Русі; показано вплив культури Київської Русі на освітні процеси.

Ключові слова: *культурологічні засади; Київська Русь; культура; освіта.*

Вступ. Розвиток сучасної системи освіти в Україні здійснюється на основі осмислення феномену української культури. Самоусвідомлення особистістю власної культурно-національної належності до загальнолюдських форм життя суспільства – одна з найяскравіших ознак її духовності.

Освіта – це невід'ємна частина духовної культури суспільства, єдиного й багатовимірного історико-культурного процесу, що визначає рівень розвитку духовності суспільства й цивілізації. Осмислення культурної спадщини є підґрунтям створення ефективної системи освіти та виникнення плідних педагогічних ідей.

У своєму дослідженні ми звертаємось до доби Київської Русі, оскільки вона була важливою ланкою у формуванні сучасної української держави. Її шедеври і досі вражають світ високістю духу й оригінальністю форм, гуманістичним, філософсько-етичним змістом і пафосом. Саме тому феномен культури Київської Русі, а, зокрема писемності, освіти та науки, є надзвичайно актуальним.

Здобутки Київської Русі в галузі освіти та культури досліджували такі наковці, як: В. Шейко, Т. Гриценко, С. Черепанова та ін. Проблема філософського буття народу Київської Русі висвітлюється у працях С. Бондаря, Т. Целік. Становлення природничих наук описано В. Корнелюком та С. Бондарем. Національну освіту та педагогічну думку доби Київської Русі досліджувала Л. Медвідь.

Метою нашої статті є визначення культурологічних засад розвитку освіти у Київській Русі на основі комплексного аналізу доступних опублікованих джерел та наукової літератури.

Київська Русь – як держава. Існування Київської Русі охоплює період з IX по 40 – рр. XIII ст. У часи

економічного та культурного розквіту давньоруська держава займала територію від Балтики і Північно-Льодовитого океану до Чорного моря, від Волго-Окського межиріччя до Карпат. Етнічну основу держави складала східні слов'яни, що були об'єднані у великі міжплеменні союзи. У давньоруському літописі «Повість минулих літ» вказується, що таких союзів налічувалось чотирнадцять. Політичною формою держави у Київській Русі була ранньофеодальна монархія з елементами феодалізму. Східнослов'янські міжплеменні об'єднання поступово склалися у єдину народність, що була названа «Русь» (Гриценко Т., 2009).

Держава представляла собою історично важливу, контактну територію між Арабським Сходом і Західною Європою, Візантією і Скандинавією. Це зумовило її швидке входження у загальноєвропейську історико-культурну спільність. Вона мала широкі міжнародні зв'язки з Польщею, Чехією, Болгарією, Угорщиною, Грузією, Вірменією, Середньою Азією, Волзькою Болгарією, країнами Західної Європи – такими, як Франція, Англія, Данія, Швеція, Норвегія (Канігін Ю., 2004)

Як стверджує дослідниця Т. Гриценко, після укладення ряду договорів, особливо зміцніли зв'язки з Візантією, а прийняття християнства поєднало Русь із традиціями візантійського православ'я, політичною думкою та культурними досягненнями (Гриценко Т., 2009).

Київська Русь стала своєрідним центром слов'янської культури, яка, у свою чергу, мала на собі вплив культур країн ісламу, Заходу, Закавказзя і Східного Середземномор'я. Вона проіснувала до 40-х рр. XIII ст. і впала під ударами монголо-татарських орд Чингізхана та Батия.

Етапи розвитку освіти доби Київської Русі. Для культури та освіти доби Київської Русі харак-